

УДК 323.1+930.1

Олексій Дедуш,
аспірант Інституту мистецтвознавства,
фольклористики та етнології
ім. М. Т. Рильського
(м. Київ)

ПОНЯТТЯ «НАЦІЙНІСТЬ» (NATION-NESS) ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З НАЦІОНАЛЬНОЮ ІДЕНТИЧНІСТЮ У ЗАХІДНІЙ ГУМАНІТАРИСТИЦІ

У статті розглянуто погляди на поняття наційності (nation-ness) у західній науковій спільноті. Проведено порівняння між категоріями національної ідентичності та наційності як важливими компонентами нематеріального буття людини. Вперше запропоновано український переклад терміну «nation-ness».

Ключові слова: наційність, національна ідентичність, національна ідея, ідеологія, державне будівництво.

The article is considered views on the concept of nation-ness. There is a comparison to be made between categories of national identity and nation-ness as important components of immaterial existence of the human. The Ukrainian interpretation of term «nation-ness» is suggested for the first time.

Keywords: nation-ness, nationness, national identity, national idea, ideology, state building

Західна культурно-антропологічна наука тривалий час досліджує націю та її похідні категорії, розуміючи потребу пізнання внутрішніх і зовнішніх механізмів об'єднання великих груп людей. Питання національної свідомості, національної самосвідомості та національної ідентичності ще з кінця XVIII століття зайняли свою нішу в дискусійно-дослідницькому полі. Проте деколонізація, зміщення залишків расово-етнічної сегрегації з офіційних курсів держав вимагали теоретичного окреслення нового поняття, яке об'єднало б у комплекс ряд суспільно значимих категорія, таких як національна ідентичність, національна ідея, громадянський націоналізм та державне будівництво. Таким поняттям стала «наційність» (англійською *nation-ness*, іспанською *nacion(e)idad*) [9, p. 87]

У 1983 році виходить праця американського політолога Бенедикта Андерсона «Уявні спільноти: рефлексії на походження і поширення націоналізму», де автор описує націю як продукт конструювання національною інтелігенцією, мас-медіа та політикумом. У цій книзі він вживає власний термін «nation-ness», який ми перекладаємо як «наційність». Андерсон трактує його як єдність понять нація, націоналізм та національність та найбільш універсальну правову цінність (*legitimate value*) в сучасному політичному житті [1, pp. 4-6]. Конкретного визначення «наційності» Андерсон не дає, але судячи з тексту дослідження він включає туди широкий спектр понять від законодавчих рамок громадянина до напівміфічних відомостей про власну націю, що власне

наближає його до національної ідентичності. Цікавим фактом є те, що у вищезгаданій праці Андерсен торкається й української історії, а саме видання «Енеїди» Котляревського, яке продемонструвало потенціал народної мови як фактора формування майбутньої національної спільноти.

Браян МакВей, розвиваючи андерсівську концепцію, називає наційність типом націоналізму, який є більш прихованим, не концептуалізованим, а більше схожим на повсякденне почуття.[5, p. 15] Нація у рамках наційності зазнає картелізації (*cartelization*) [5, p. 85], тобто формує спільноту, яка з одного боку складається з незалежних індивідів, але з іншого має гласну-негласну згоду з багатьох повсякденних питань. Жан Клод Барб'є додає до механізму формування наційності як системи звичок ще й історичне підґрунтя [2, p. 23], яке детермінувало певний тип поведінки більшості етносу чи нації.

Інші дослідники, зокрема канадський вчений Раджай Фірузех під терміном «наційність» переважно вбачає державний курс з побудови нації, який передбачає і заходи активізації національної ідентичності. Його дослідження торкнулось аспектів наційності у пехлевійському Ірані. Ця етнічно і культурно розрізнена держава потребувала створення міцної нації, яка позбулась би внутрішніх суперечностей. Проте основні ідеї такого курсу іранської монархії були потім використані проти неї, ідейно піджививши революційно-повстанські сили [3].

Угорська етнологія Тюдде Пушкаш детермінувала наційність в угорських меншинах Швеції та Словаччини як спосіб збереження власної ідентичності за межами національної держави, але з підтримкою власної національності. Таким чином ця категорія позначена певним відтінком контрдержавних настроїв, але лише у питанні культурного поглинання меншини. Свідомість носіїв наційності перебуває у площині наративів [7, pp. 263-267]. Простіше кажучи це почуття приналежності (*sense of belonging*) національних меншин до власної територіально віддаленої нації [8, pp. 139-144]. Також Пункаш говорить, що наційність меншин є більш унікальною, бо створюється відповідно до практик держав, де вони проживають.

Відома «Енциклопедія досліджень якості життя та самопочуття» лаконічно пояснює значення терміну *nation-ness* як вимірювання національної ідентичності [6]. На жаль самих механізмів цього вимірювання автори видання не дають, але розуміючи конструктивістський підхід його творців, можна припустити, що цей процес полягає у поступовому ціннісному осягненні найважливіших елементів національної ідентичності, які набувають форми побутової звички.

Нідерландські дослідники Івон ван дер Пеел та Франсіо Гваделупе досліджували наційність як частину почуття самобутності у жителів нідерландських карибських островів. Наційність за ними виступає конструктом, що має множинні багатозначні значення і є символом щоденних практик і відчуттів, які важать більше, ніж юридичне оформлення у вигляді паспорту, виду на проживання та навіть певного родоходу. Підсумовуючи свою статтю, вчені дають наступну дефініцію наційності – це менш кодифікований досвід, який є безперервним транскордонним потоком [9, pp.92-93]. Голландські

антропологі не згодні з андерсівським трактуванням даного терміну як чогось вічного, що посилається до альтернативної приреченості (fatality). Також через освітню сутність наційності піддано критиці розуміння послідовниками Андерсена, цього феномену як накладання на сакральні месіанські часи народу пугу однорідну сучасність [9, pp. 95].

З точки зору багатонаціональної, але ідеологічно єдиної Великої Британії розглядають наційність Девід МакКроун та Річард Кілі. Вони розрізняють терміни стосунку до держави (*state-ness*) та власне наційність (*nation-ness*), оскільки перше поняття стосується всіх британців як жителів єдиної держави, а друге до жителів чотирьох країн-складових Великої Британії, яке дає змогу зберігати їм культурно-мовну ідентичність [4, pp. 19-34].

Таким чином ми бачимо, що підходи до наційності можуть кардинально підрізнятись. Проте більшість з них сходяться до того, що окрім національної ідентичності існує система поглядів, фактично побутового націоналізму, який на відміну від національної ідентичності набуває стерео типізованої форми звички. Повсякденність наційності дає їй змогу зберігати більшу стабільність та менше залежати від політичної кон'юнктури, ніж національна ідентичність. В інтересах держави розвивати окрім національної ідентичності і наційність, але тут постає проблема яким чином це робити. Система державної ідеології для перекроювання цієї системи може принести протилежні результати і як наслідок можуть створити опозиційну до державного апарату сукупність поглядів. Загалом процес віднечення тих чи інших речей у свідомості окремого українця чи то національної ідентичності, чи наційності набуває вигляду лотереї, передбачити, яку неможливо.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Anderson Benedict Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism / Benedict Anderson – London, New York, 2006. – P. 4-6.*
2. *Barbier Jean-Claude The Road to Social Europe: A Contemporary Approach to Political Cultures and Diversity in Europe / Jean-Claude Barbier. – London, 2013. – P. 23.*
3. *Bokharai Firoozeh Radjai Nationness and revolution: a gramscian perspective on the iranian revolution / Firoozeh Radjai Bokharai // Thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of master of arts. – 1993.*
4. *McCrone David Nationalism and Citizenship / David McCrone, Richard Kiely // Sociology – Vol. 34, No. 1. – Edinburgh, 2000. – Pp. 19-34.*
5. *McVeigh Brian J. Nationalisms of Japan: Managing and Mystifying Identity / Brian J. McVeigh. – Lanham, 2004. – P. 85.*
6. *Michalos Alex C. Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research [Digital source] / Alex C. Michalos. – University of Northern British Columbia, 2014. – pp. 4259-4259. – Access mode : link.springer.com/referenceworkentry/10.1007%2F978-94-007-0753-5_102661.*
7. *Puskás Tünde We belong to them. Narratives of Belonging, Homeland and Nationhood in Territorial and Non-territorial Minority Settings / Tünde Puskás. Brussels, – Bern, Berlin, 2009, – pp. 263-267.*

8. *Racleş Andreea* Book Review: We Belong to Them / Andreea Racleş // Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe Vol 13, No 4, 2014. P. 139-144

9. *van der Pijl, Y., & Guadeloupe, F.* (2015). Imagining the Nation in the Classroom: Belonging and Nationness in the Dutch Caribbean./ Y. van der Pijl, F. Guadeloupe. – ERLACS, (98) – P. 92-93

Науковий керівник – Скрипник Г. А., доктор історичних наук, академік, директор Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України.

UDK 93:316.7+94:327.82(438)(477)"2014/2015"

Kyrylo Mieliekiestsev,
graduate student
Vasyl' Stus Donetsk National University
(Vinnytsia)

**THE ISSUES OF SHARED HISTORY AND HOW TO RESOLVE THEM:
A LOOK AT THE INITIATIVES OF POLISH AND UKRAINIAN
HISTORIANS AND STATE ORGANIZATIONS (2014–2015)**
(англ. мова)

У статті аналізуються шляхи вирішення питань польсько-української спільної історії які були запропоновані та втілені різними польськими та українськими істориками у ході серії форумів, організованих Українським інститутом національної пам'яті та Польським інститутом національної пам'яті. Їхні висновки обговорюються як можливі основи майбутньої єдиної платформи Польщі та України з питань культурно-етичної інтеграції до складу модерної європейської цивілізації. Актуальність теми щодо використання образу Іншого у сучасних суспільствах України і Польщі також розглядається, щодо чого запропоновані додаткові рекомендації.

Ключові слова: історія, країнознавство, націоналізм, політика ідентичності, міжнародні відносини, УІНП, ПІНП, Республіка Польща, Україна.

This article analyzes the ways to resolve the issues of Polish-Ukrainian shared history suggested and attempted by different Polish and Ukrainian historians in a series of forums organized by the Ukrainian Institute of National Remembrance and the Polish Institute of National Remembrance. Their findings are discussed as a possible basis of a future unified platform of Poland and Ukraine on the issue of cultural and ethical integration into modern European civilization. The topics' relevance to contemporary identity politics in Ukraine and Poland in regards to the idea of «the Other» is discussed, with additional recommendations suggested.

Key words: history, country studies, nationalism, identity politics, international relations, UINR, PINR, Republic of Poland, Ukraine.

Relevance of the topics of history is self-evident when one looks at the modern society. The Ukrainian electorate (or at least its active, educated part's) has a rising interest to radicalize the issues of historical memory in the similar way to its Polish